

ватимемо несприятливості таких людей, як В'ячеслав Чорновіл.

Лесь ТАНЮК:

— П'ятий том був дуже складним для видання, бо обіймає аж 12 років — з 1970 до 1984-го.

Коли почалися покуси 1965 року, на засіданні ЦК Компартії запланували заарештувати в Україні тисячу осіб. І було сказано, що це перша тисяча, після якої ми повинні повернутися “до нормального Радянського Союзу”. Після хрущовської відлиги мав бути удар: тисяча заарештованих, мільйони заляканих. Але так не вийшло, бо тільки-но розігналися, як вийшов Чорноволівський том, де було названо всіх заарештованих і вказано: ось поети, публіцисти, художники знамениті, ось їхні картини. І світ здригнувся, побачивши, що вперше після 1937 року йде такий навалний арешт інтелігенції найвищого духу. Арешти почали вщухати, із запланованої тисячі у ті 1965—66 роки “загриміли” близько 300 осіб.

А 1972 рік — страшніший. Він був уже після погрому Чехословаччини, після того, як Італійська компартія “збрикнула”, заявивши, що не поділяє тези про диктатуру пролетаріату. Уже почалися розколи у Москві на верхівці влади. Україна стала першою лабораторією. Тут було поставлено завдання знищити все українське, отих 700, яких не затримали тоді. Це був повальний арешт. Людей брали системно, справи були готові заздалегідь.

Чорновіл заслужив свій авторитет тим, що був чи не єдиною людиною в таборах, яка намагалася об'єднати політ'язнів. Тому коли постало питання, кого влада може випустити з таборів за кордон, то московська правозахисна група разом з українцями вимагала випустити Чорновола. Але влада розуміла, що на волі Чорновіл може зробити вдвіть більше, ніж у в'язниці, адже це людина стратегічного мислення.

Стратег завжди дбає, щоб у нього було військо. У Чорновола була геніальна концепція: тільки-но хтось потрапляє в скрутну ситу-

ацію, він відразу починає його рятувати. Пише заяву, скарги, часто беручи провину на себе.

Чорновіл першим висунув ідею боротьби за політичний статус в'язня, створив текст Статуту політ'язня і намагався, аби цей текст було поширено.

Дуже важливо, що він був людиною духу, мистецтва, літератором. Таких у наших таборах було троє: Світличний, Стус, Чорновіл. Подивіться, що вони читали, які книжки виписували. Чорновіл шість разів пише заяву, щоб йому повернули деякі книжки, перераховуючи їх. Це не лише для того, щоб повернути, а й щоб люди знали, що такі українські книжки вийшли у світ.

Табір — це страшна річ, де людину позбавляють можливості знати, що діється в реальному житті. Так-от, Чорновіл, як і чимало інших політ'язнів, саме був тією людиною, яка дуже добре знала, що відбувається у світі, бо не переривала зв'язку з ним. Чорновіл за деталлю вмів побачити життя.

Василь ОВСІЄНКО:

— Наприкінці 1976 року, незадовго до звільнення, мені передали від Чорновола заяву про боротьбу за статус політ'язня і попросили передати її на волю. Я виніс її на волю, як кажуть, у голову, її оприлюднили.

Тут, у цьому томі, треба читати все — настільки воно важливе. Пригадую, коли читав кримінальну справу — свою, Лісового і Пронюка, то Євген Пронюк на допитах поводився, як Чорновіл: “Запитання зрозумів, будь-які свідчення давати відмовляюся з етичних міркувань”. Чорновіл ще до ув'язнення проголосив це в заяві, й цю позицію витримав блискуче, до кінця.

Сьогодні, коли звання Героя України нівелюється, моя душа не сприймає того, що багато кого зовуть Героями.

В'ячеслав Чорновіл, Іван Дзюба, Микола Руденко, Петро Григоренко винесли українське питання на світову арену. Вони нагадали світові, що є Україна, яка бореться за свою незалежність.

Матеріали підготував

Петро АНТОНЕНКО

Фото автора

Роман КОВАЛЬСЬКИЙ,
м. Вінниця

“Він був ідейною і дуже скромною людиною, і тому написав мабуть відповідним: “У цьому будинку 1919 року розташовувалася канцелярія головного отамана Директорії Симона Петлюри”, — прокоментував ідею встановлення пам'ятної дошки голови Вінницького обласного об'єднання “Просвіти” Леонід Філонов. — Місцева влада підтримала цю просвітянську ініціативу й готова разом з нами реалізувати проект. Хто буде автором барельєфа Петлюри, вирішить конкурс. Але до 90-річчя уряду УНР 2009-го мусимо встигнути. Тим більше, що на це не потрібні якісь фантастичні кошти. Чому так вважаю? Після мого дослідження вінницького періоду діяльності Директорії (історичний фільм та книга “Із плину часу”) на фасаді готелю “Савой” встановлено всім відому пам'ятну дошку УНР. Знаю, що раніше дехто цей крок вшанування нашої історії роз-

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНЕТЬСЯ У СВІЙ ВІННИЦЬКИЙ ШТАБ?

цінював досить неоднозначно. Але тепер, коли там часто бачиш свіжі квіти, розумієш — вінничани знають своє місто тих років...”

До речі, якби ці стіни та двері нинішнього приміщення Вінницького обласного радіо могли говорити, то, окрім Петлюри, серед високих гостей згадали б сучасних партійних і державних діячів — Кравчука, Мороза, Симоненка. А про події тих років зараз нагадують тільки спогади істориків та ліпнина на високих стелях. Про київський та паризький етапи життя Петлюри написано набагато більше, ніж про його накази в нинішньому “Будинку радіо”. Відомо, що саме 1919 року Директорія та уряд Української Народної Республіки переїхали зі столичного Києва до Вінниці, й міністри Володимир Винниченко і Володимир Чеховський жили у першому в місті будинку з паровим опаленням на Миколаївському проїзді (нинішня Соборна) у тодішньому респектабельному готелі “Савой”. А про штаб-квартиру головного отамана Петлюри, якою став особняк замощеного єврейського фабриканта Боруха Львовича, знають одиниці сучасних вінничан.

Може, тому, що цю сторінку історії донедавна не вивчали у школах та інститутах, чи тому, що столицею України Вінниця була недовго. Зате відомо, що саме в наше місто Симон Петлюра в'їхав тоді на білому коні та саме з балкону

С. Петлюра і Ю. Пилсудський

штаб-квартири приймав урочисті паради “з попами, молебнем, дзвонами, всіма петлюрівськими аксесуарами”. Саме у Вінниці він видав указ про заборону єврейських погромів, закони про державну мову і про освіту.

На жаль, втілити в життя ці універсали Петлюра не встиг. Бо у наступного, 1920 року довелось емігрувати з урядом УНР у Варшаву, потім — у Будапешт та Женеву. А 1924-го “гість” Вінниці оселився в Парижі, де керував урядом УНР в екзилі доти, доки його не розстріляв агент ОГПУ. Там його і поховали. А повернутись до Вінниці він все-таки зможє, але вже в бронзі. До речі, оригінальний стіл зі штабу Петлюри досі прикрашає робочий кабінет директора обласного краєзнавчого музею Людмили Кароєвої.

— Можливо, саме цей стіл колись стояв у робочому кабінеті Симона Петлюри. Але це тільки версія, — сказала директор музею. — У спогадах засновник музею Густав Вольдемарович Брілінг писав, що під час відступу петлюрівців та взяття Вінниці червоними, білими чи, може, навіть зеленими частинами так званих скарбів була під замком в одному зі знаних вінницьких будинків. І тоді він запустив у квартиру того будинку вночі, під останні постріли відступаючих петлюрівців, малого сина Генріха... Так частина “спадщини” Петлюри в клунках потрапила до краєзнавчого музею, і зміна влад цьому не завадила.

Цікаво, що після ремонту історичної будівлі у спальні Петлюри на стелі зберегли гіпсовий напис “1913”... А ось триметрові важкі дубові двері, за ручки яких брався колись головний отаман Директорії, викинули на смітник. Зате врятували балкон, з якого Петлюра приймав столичні військові паради повінницьки.

У цьому будинку розташовувався штаб С. Петлюри

Ганна ТРЕГУБ,
студентка НаУКМА

Добре відомо, як формується образ значущої для літератури постаті: літературні митці проходять крізь шкільне горнило, яке видає назовні якісь дивні, неживі штампи, що закарбовуються за роки навчання на рівні підсвідомості. Ми не знаємо людей, знаємо уніфіковане поняття. Шевченко в нас — Кобзар, Франко — Каменярь, Леся Українка — Велика Страдниця чи Велика Хвора, Стус — Шістдесятник-дисидент... Отже, маємо уявлення про роздуту до неймовірності односторонність певної літературної постаті.

Але як бути з тим, що кожний з них — особистість багатогранна? Чи ж варто працювати тільки у вузькому оперативному просторі мислення, коли є всі умови відкрити шлях до нового, ще не баченого всесвіту?

Метою цього наукового заходу було позакати Стуса у новій якості, відкрити його всесвіт, і, відкриваючи, вшанувати непересічну особистість, віддати свою дециму шанни.

Стусові, на вік якого припала крижана епоха тотального “совецького шмону”, час прискіпливого гноблення людських душ у тісних рамках простору “коректного” мис-

ВАСИЛЬ СТУС — ПЕРЕКЛАДАЧ

У Києво-Могилянській академії відбувся науковий семінар, приурочений до сімдесятих роковин від народження Василя Стуса. Тема зустрічі була трохи незвичайною, не затертою багатьма поколіннями науковців — Василь Стус як перекладач.

лення, клонування безликих гвинтиків механізму держави, що намагалася стерти всі індивідуальні особливості, перетворюючи нації на сірі маси з пласкою думкою, хотілося жити і мислити вільно.

На той час, за свідченнями його знайомих, і за ту саму провину, що і він, кинутих на загибель до мордовських або камчатських таборів, тих, кому поталанило повернутися назад, єдиною прогалиною, де ще можна було, умовно кажучи, розвернутися, була царина художнього перекладу, до того ж, платили в ті часи за цю працю добре. Стусові, та й усьому поколінню поетів 60-х, яким не давали гдуватися з власної поезії (бо хто ж надрукує забороненого поета?), доводилося виживати. І не так страшно було померти з голоду, як збожеволіти від мисленневої тиші та творчого застою. Переклади, особ-

ливо поезій, давали творчий простір і водночас забезпечували виживання особистості.

Але ж недаремно український переклад — один із найкращих у світі. Це пояснюється не лише особливостями мови або професіоналізмом перекладачів. Де facto все дуже просто — самі перекладачі є письменниками, що оперують ідеями, втілюючи їх у слові. Саме до їхньої когорти належить Василь Стус. І зовсім не важливо, як саме його позиціонувати — поет-перекладач чи перекладач-поет. Художній переклад та поезія — дві гілки одного дерева літератури, і їхнє поєднання збагачує її більше, ніж псує.

Оригінальний іншомовний текст — це лише недосконалий для більшості факт, який потребує соковитої інтерпретації, щоб цю духовну їжу можна було спожити. Інтерпретація — ось та площина, де перекладач ема-

нується назовні повністю, і від цього самовилікування залежить успіх усієї справи. Стус подарував Україні цікавого, повнокровного Рільке, Целяна, Кіплінга, Цветаєву тощо. І сьогодні з подивом відзначаєш: це зроблено дуже майстерно. Переклади звучать саме так, як і оригінальні твори, і зміст залишається автентичним, не спалюваним.

Аналізуючи твори, які переклав Стус, можна вивчати історію тієї доби не з позиції ката, а з позиції пригноблених. Тому можна збагнути справжні причини, підтексти того, що тоді відбувалося.

Переклади Василя Стуса та багатьох інших, іменитих нині та безіменних, були засобом віднайти влучну, ефективну зброю в умовах нерівного, нешляхетного двобою, де на кону було все — право жити вільно, самостійно, не залежати...

Лише вільна людина може впливати на власне та суспільне життя. А вільний митець може створити справжній шедевр — не на замовлення, а цілком спонтанно, за покликом, за імпульсом власної душі, в згоді з самим собою. Саме так творить краса, що несе світло добра. Стус волів до кінця бути цілісним. Можливо, саме тому він створював такі неперевершені переклади, такі метафізичні й водночас конкретно земні поезії...